

Áz ismeretlen útitárs vallomásai

Abbáziai útijegyzeteimből

Fehér Ferenc

INDULÁS

Három asszony int búcsút különös küldöttségünknek, Jóskanak, Karcsinak, meg nekem; s a búcsúpillantásukból áradó biztatás most többet jelent számunkra, mint a zsebünkben meglapuló, mindennapi metamorfózisunkat tanúsító, írótagsági és egyéb igazolványok, melyeket csak elő kell venni, felmutatni, s most író vagy, most újságíró; egy újabb csere, s már egyszerű honpolgár a 39796-os számú bejegyzés alatt, aki foglalkozására nézve még főiskolai hallgató, vagy szemüveges jogász, vagy medikus... Csak épp az az egy hiányzik, a költőt igazoló írás, és most ezért kell ez az asszony-szemekből sugárzó biztatás, mert a messzi északra elnyúló rónák nem akarnak bennünket igazolni, nem is tudnak; porba hajtották lombos fejüket Szenteleky akácai; anyám meg, aki ismer s megtanított tejevel, dalaival és könnyeivel a virágok nyelvére, annyiszor védett, igazolt és megbocsátott már, hogy elapadt minden könnye, el-lankadt minden hajamba kócoló simogatása, s ő úgysem küldene most sem, csak hazavárna, — haza, a Vágóhíd-sorra, az epres és a kövesút júniusvégi nyugalomába, ahol a család most eper-falevelet szedeget öreg csalánszákokba,

kopasztják a fákat a selyembogaraknak... Jó mászó voltam valaha gyerekkoromban, a helyi tűzoltóegyesület jubileumi majálisán leszedtem minden csokoládét a beszappanozott telefonpózna hegyéből; másnap dícsérték neki a piacon az asszonyok, elhítte, hogy úgy volt; csak a pajtásaim vártak akkor is valami igazolást, s én felmutattam nekik az iszonyú erőfeszítéstől megkékült, gyöngye kis mellkasomat az ing alatt... Hányszor lett volna jó azóta is, feltépni magamon az inget, felhasítani a bordák erezését, elzáró rácsát is, hogy hivatlan indulásaimkor felvérezsem az elhivatottság sebeit a látatlan ismerősök és a látó ismeretlenek előtt. Nincs más tinúm ma sem, csak ez a szándék. És a kerekcsattanásban megbújó sejtelem, hogy mindig arrafelé váltsa meg az ember a jegyét, amerre várják és visszavárják... De most már késő; Branko Karlovicjának emeletesen sorakozó, jellegzetes háztetői villognak be vonatfülkénkbe, egyre délebbre szalad velünk a mozdony és egy belgrádi piacra igyekvő, szegényes portékáját szorongató parasztasszony arcán látom tükröződni oktalan, gyerekes szorongásom. Az ismeretlen útitársét... És táskámban kitapogatom én is a magam portékáját, a két verses-könyvemet, melyeket azzal a szándék-

kal vásároltam délelőtt Noviszádon, hogy emlékebe adom valaki ismeretlen költőtársnak, akivel megbarátkozom a fesztivál napjaiban.

BELGRÁDI INTERMEZZÓ

A Szimplon csak késő éjjel indul, a váróterem unalma előtt egy mozaik menekülőnk. Hat emeletnyi magasságban, a szabad ég alatt, egy tetőterazon, a friss levegő értékének megfelelően valamivel drágább jegyért élvezzük az esti mozielőadást. Ezerszer látott vadnyugati történet. A szomszédos épület egyik hatodikemeleti ablakában a nézők sora mögött most csendesen, aztán mind keservebben sírni kezd egy kis leánygyerek. Sírásában ott kong az üresen hagyott emeleti lakás vigasztalásága is. Magárahagyhatták. Minden rezzenéstelen: a nézők serege is, és a csillagok is ott fenn, kartávolságnyira. Csak az ezerszer látott történet pereg ott a vásznon és nem engedi, hogy visszaforduljon egyikünk is; hogy átnyúljon a szomszédos ablak magányosához és megvigasztalja. S a magasság kis magányosa cselhez folyamodik: már nem sír, hanem énekel. Elszántan, mindent erre a kis egytűgyű iskolásdalra téve fel. El-elcsukló, bérház-falakhoz veresedő hangocskája túlcsendű a vadnyugati Coltok ropogását. Aztán, mert elvesztette ezt a tétet is, ismét sírásba fúl a hang, csukló zokogásba, vergődőn sarokba kuporodik talán, mint Attila magányos kis rabja és álom-szputnyikra száll, mert az emberek szeme, jaj, elfordult a csillagokról és a síró, magányos kis szobába zárt gyerekekről.

ZÁGORJEI KALEIDOSZKOP

A hálókocsi zöldbársony ágyán a Zágrábban vásárolt reggeli lapokban a franciaországi események híreit faljuk. Az ablak függönyrésén át kaleidoszkopszerűen pereg el a zágorjei táj. Ezüstfüzes partoldalok, szőlős dombok, iskolába igyekvő fiúcskák és lányok, vasútvívó munkások csákányrasúlyosodó mozdulatlansága, míg a Szimplon elrobog; vigyorogva merednek napszemüveges arcokra. Odaképzelnék Párisba talán, köpnek egyet a markukba, aztán a csákányért nyulnak ismét. Egy tehénpásztor kislány felém integet. Visszaintek. Mosolyog. Domboldalakon templom. Fák, fák mindenütt. Millió klorofillal lélegző, friss

horvát reggel. Itt-ott elhagyott német vagy usztasa gépfejtőfészek, tizenégy év kódéból ostobán visszaásító betonszajak, fogatlan szájúregek, melyek a halált köpték. Most tölgyes mellett futunk. Ökrösszekér, Virágos bodzafa. Pirostéglás, tiszta parasztház. Töltésoldal, hajában gyümölcsfaerdő. Kiszélesedő völgy. Megrándulok: itt, igen, itt álítam egyszer katona koromban vasúti őrségen. Reggel öttől este tizenegyig. Metsző hóviharban, cigaretta nélkül. Libna, 7 óra 32 perc. Esőfelhők feletünk. Esernyős kerékpárosok. Kisgyerekek apjuk levetett kabátja alá bújnak az ökrösszekéren. Ó, ott jó meleg van, tudom; én is apám kabátja alá bújva hallgattam kint a földéken, hogy sir a koratavaszi hideg szél dinnye-fészek fölött. Rozsdacseres házak. Versenyt fut velünk egy keskeny autót. Kőbánya. Mintha húsába harapott volna egy óriási száj a dombnak. Pipacsok! Első idej pipacsaim... Rózsalyagos házikó kis ér partján. Tejesasszony. Szénszárítók. Még decemberben, Szlovéniában megszerettük őket mi hárman. Játékosan versengünk, ki tud találobb nevet adni nekik: hegyi hárfá, szirti citera, hegyi bőgő, széllélsíró oldalbordák, havasi hárfák, szélmarta havasi bordák. Virágos akácfa villan el, egyedül áll az erdőszélen, a fák közt. Család kukoricát kapál, a kislány kezében kis kapa. Azzal kapálgattuk mi is, gyerekek, apám maghagymáit és borsóültetvényét. Meddig kísérik el az embert a tiszta, gyermekkorba visszavonuló aszociációk?

POSZTOJNA, 1958. MÁJUS 30.

Zombori diákok magyar beszélgetésétől hangos a barlang feié suhanó autóbusz. Megérkezünk. Az első impressziók a görög mitológia hangulavát és képeit idézik. Tartarosz: meredek szakadék mélyén a kis Pivka kanyarog. Az idő kőbedermedt szimfóniája szunnyad a cseppközuhatagokban, csipkében, csillárookban, orgonásipokban, kőfüggönyökben, kopjafák rajzában rég elnémult óriások és mammutok fölött. Reflektorok százmillió év időtlen éjében. Háromcentiméteres történelem... Megérintek egy cseppkőképződményt: amikor Homerosz Odisszeusz bolyongásait énekelte meg, néhány centiméterrel lehetett csupán rövidebb. A diákok nyilvánvalóan nem Homeroszról merengenek, mert a „koncertteremben”, ahol Verdi valaha az Aidát vezényelte, most a Che sera,

serát éneklik. Amott pálinkát mérnek a föld gyomrában. Az akváriumban gyámszórtalan mozdulatokat tesz végtagjaival a barlang vak lakója, az egyetlen élőlény ebben a millió éves vakságban — a kis barlangi gyík. Menekülünk a napfényre.

HAJÓK ÜDVOZLETE

A rijékai mólón haladunk szaporán léptekkel a színház felé. Egyszer csak felbődülnek a kikötő kilométeres hosszán horgonyzó óceánjárók. Pontosan esti fél nyolc. A hajókürtök iszonyatos bögése, bőmbőlése nem légi-riadót jelez, hanem a költészet üdvözlésére szólaltak meg. Van ebben valami fenséges. Egy kikötői borbély borotvával a kezében kiszalad az utcára, arcán rémület. Talán a háború éveiben hallott utóljára ilyen szirénázást. Ezer kilométeres út fáradt érkezettjei — mi nyugtatjuk meg, hogy nincs semmi baj. Ez nem neki szól, s nem nekünk, hanem a fesztivál résztvevőinek, a hetven jugoszláv költőnek. A rijékai színházban ünnepi hangulat. Egy riadt, alacsony emberke tévedt be a színpadra, aztán zavartan leül a hosszú széksor szélére. Mosolyog, mintha elnézést kérne, hogy elsőnek jött be. Utána akatattás, merev testtartású ismeretlen, majd egy szemüveges intellektuál, könnyed léptekkel. Tadeusz Rózewicz az első, Luigi Fiorentino a második, s Alain Bosquet a harmadik. A lengyel, olasz és francia költővendégek. Todor Manojlovics és Deszanka Maksimovics nyitják meg az öregebb nemzedék felolvasó estjét. Tercinák, szonettek, jambusok, kipróbált, jó öreg költői iskolák ismerős hangulatai pelegnek. Sznob tanítónőfélék beletapsolnak a versekbe, ha egy-egy idősebb poéta hosszabb pihenőt tart, mert ki-fulladt... Dehát a pillanat valóban dokumentáris: ott szorong a széksorban a színpadon az egész élő jugoszláv költészet „tankönyves” osztaga. Akik részben alkotásaikkal, részben tisztességgel és sok nagy költő-kortárrsal való közös életútjuk folytán tartják posztjukat az irodalom berkeiben. Luigi (mi cinkosan csak így nevezzük már kezdettől fogva ezt a furcsa, patétikus olaszt) nagy gesztikulációval és mosolyogtató hangreszketetéssel kíséri szavaltát. Néhány korosabb hölgy a rijékai nézőseregből ájuldozik a gyönyörűségtől, amit ez a régóta nélkülözött nosztalgikus szavaló-módor vált ki bennük. Mi leszegjük a fejünket a pá-

holyokban, hogy elrejtjük nevetésünket. Aztán következik a fordítás. Sf-mán, egyszerűen olvassák fel Luigi versét, s ő zavartan kapkodja fejét, mintha azt mondaná: mi az, kérem, itt! valami félreértés történt, ez nem lehet az én versem!... Bele-belesandít a fordításos szövegbe a felolvasó feje fölött, de az kíméletlen egyszerűséggel szentségteleníti meg nagylejtésű iménti szavaltát. A nyelvek mentalitását soha ennyire nem éreztem döntőnek.

A JUGOSZLÁV KÖLTÉSZET HAJÓJA

Igazi neve: „Istranka”. Ott himbálódzik a kikötőben, elsüllyedésig megrakodva különös utasaival, a hetven költővel és tucatnyi kritikussal. Már a hajópallót emelik, amikor lélekszakadva odaérkezünk mi hármán. Feltartóztatnak bennünket és igazoltatnak. „Jeste li iz Lykosa?” Nem, nem a Lykos kiadó emberei vagyunk, barátom, de itt a mi helyünk is, tágulj és adj helyet, — dörögnénk ingerülten, de csak beugrunk az utolsó pillanatban a jugoszláv költészet hajójára, és azzal vigasztaljuk önértünket, hogy lám, ügyes, rámenős riporterek vagyunk, gazdáink meg lehetnek velünk elégedve. A fárosz már messziről pislákol utánunk, nekitámaszkodunk a parancsnoki kabinnak és hallgatjuk a költőtársak felszabadult, vidám, fesztelen csevegését. A költőtársakat, akiket évente egyszer látunk az íróegyesület közgyűlésén; akiknek egész költészetét ismerjük; akiket évek óta fordítgatunk, s akiknek most is csak ismeretlen útítársak vagyunk, míg siklik velünk az Istranka a hold hintette ezüstös tengeri ösvényen az abbáziai part irányába...

AZ ELSŐ ESTE

A „Slavija” harmadik emeletén kaptunk szobát. Lemegyünk vacsorázni valahová. Tósó bácsira találunk rá a Slatina gyanús tisztaságú, de jó konyha illatával lengedező asztalainál. Új verseskönyvét lapozgatjuk, a napokban jelent meg. Adyról mesél és mi áhítatosan hallgatjuk, mert látta, ismerte és beszélt vele. Mi lenne, ha most idebotorkálna Ő is az asztalunkhoz, megtörtén, rokkant-öregén és velünk együtt nézne el a tenger irányába... Megjöttek a bohémek: Szlobodán Markovics és társai. Hangosak, mint

akik mindig, mindenütt otthon vannak. Hűvös van, borzongunk. Megyünk aludni. A vacsora, természetesen, nem izlett egyikünknek sem. Csak Tóó baci volt megelégedve, mert utasításai szerint készítették el azt a hal-nyencséget.

STRAND, HUMOROS EST ÉS AZ-ELSŐ KÉZFOGÁS

Ebéd után a strandra vonulunk. Még hideg a víz, de azért fürödnek. A gyerekek örülnek a tengernek legigazabban. Homokvárat építenek itt is, mint a Tisza partján, csak hogy itt van nekik a kék-fehér csónak, a motorcsónakos apuka, a tarkagerezes labdák... A „dalmata”, ahogy mi e'nevez-tük azt a homokban heverő dalmát fiatalembert, sovány eunuch pasi. Egy pénzes, idős külföldi hölgyet boldogít. Az olvadozik, pénzért is kedvesek neki a kései asszonyi örömek. Fonnyadt gyümölcs, olcsó zseblámpafényben keresi az elvesztett nap melegét. Hente-regnek a homokban. Utálja-e magát az a fickó? — Az idős költőnőt is láttuk délután a strandon. Ott ült egymagá-ban és a napnak tartotta oda az arcát. Ötven éve, tán diákkiránduláson járt itt először... Copfja volt és akkor írta azt a tavaszi verset, amelyet tegnap este felolvasott a rijekai színházban. Senki sem ismerte még akkor és boldog volt, amilyen soha többé. Talán — e'ő-ször szerelmes. A tenger sosem öregszik. Csak mi. Mire gondolhat most? Ha meghal, koporsóba zárják és sosem látja már ezt a partot, sem a messzi szigeteket, amelyek ide kéklenek. Besétál most a vízbe, megigazítja festett haját. Az iskolásgyerekek negyven éve fűjják hazafias verseit. Itt most nyilván elveszettek éri magát, mert senki sem ismeri. Amott az idős költő, a 75 éves veterán szökdécsel oda a vízben körbeforgó gyerekekhez. Kihasít magának egy helyet a belgrádi, zágrábi, strasbourg, stockholmi, londoni gyerekek nemzetközi koszorújában és dacos elszántsággal körbeforog velük. Megrabolja az életet egy percért. Elrabol magának egy pernyi öreges illúziót. Aztán kissé sápadtan elszédeleg onnan. A gyerekek észre sem veszik, hogy hiányzik közülük. Csak akadály volt nekik öreg kecskebakos ugrabugrásuk. A tenger mindent helyére rak: az emlékező öregséget és a játékos fiataliságot. — Magas fallal körülrzárt, tündöklő villa a parton. Csend, repkény, titok. — Autók és vespák a lovrán-rijekai mű-

út aszfaltján. Suhanások, elegáns nők, ingujjra vetkőzött, szalmakalapos, olajbarnaarcú férfiak. Hogy látják ők ezt a tengerpartot, s eléjük villan-e arcuk egy-egy pillanatra, — a miénk, akik visszafelé ballagunk Lovran irányából, mert a feldobott ötdináros „fejét” mutatott. — Autócsorda a szállodák sorában. Rendszámok varázsa és hatalma. Csevapcsicsa vacsorára. Kóló és gitár. Szerb és olasz hőstenorok. Az olasz enekest nyomon követi a megszervezett, tapsoló publikum; egy öreg néni és három-négy mezítlábas gyerek. A vendégek oda sem fülelnek. Kiveszett a tengerparti vendégekből az olasz melódiák bánatos-érzelmes hangulata. Roszszul megy az üzlet a vándorénekesnek. Kalapjába alig hullik egy-két pénzdarab. A vendégnek gondosan be kell osztania a pénzét. Méregdrága minden a pálmafák alatt. Az emlékezés is, az új öröm is. A tenger azért mindenkit befogad. Ő nem tehet arról, hogy a pénztelenek nem juthatnak el ide. Az én anyám tán sosem látja már meg. Összeszorulna-e benne az élete, ha mindezt élné, látná, most, öregségére? Én is csak egyedül vagyok itt. A Csordakút Krivaja-partja nem volt-e tiszta-abb örömem húsz évvel ezelőtt? Mi az igazi öröm? Itt, a tengerparton... A tenger is szomorúvá teheti az embert? S a napfény is, a mások mosolya is? A Hotel Prag-ot keresem a szállodák során. Nem találom. Nevét nyilván megváltoztatták. Nem is hinném tán már el, ha ott állna is homlokán a név. Ő, régi jó hetedikese, merre tűnt el az a tíz év előtti napsugaras Abbázia? Az a tenger, az a napfény, azok a sejtések és örömek... — Kvarner, humoros est. B. P. konferál. Azt mondják, huszonvalahány könyve jelent már meg Zágrábban. Vajon versek, vagy árucikkek az írásai? Sirt-e, szenvedett-e már ez a költő-gép igazán, emberin? — G. K. esernyős, keménykalapos zágrábi lánár-öregúr; szemüveget cserélget — a verseihez és a közönséghez külön-külön. Vajon mindig két külön szemüveg kell ehhez a kettőhöz — a vershez és a közönséghez? Versei négy sorosak, csatánóság, homeroszi derű és voltaire-i szarkazmus nélkül. Öreges szellemiségek, úgy egyszerűen. J. M. angliai autó-stop verse közhelye a közhelyszerű angol életképeknek. Ezek a szlovén költők ennyire középiskolások mindenben? És konvencionálisak? Z. T. a vladika-püspök-apostol. Szakállas pózmester, stresszmajer ivadék. Horvát sznob. Szellemtelen, lúke verseket skandal a Kvarner vegyes közönségének: a kis rijekai, vasárnapi kirándulá-

sos mechanikusgyereknek és az amerikai vagy hollandi és egyéb idegeneknek. B. V. R. cigányverseket ráz ki magából és egyik legerotikusabb versét bömböli. Óriás fej, cigányosan kerek, nagy fehérszínű szemek, részeg laposság a tekintetében. Sikere van. Egyéniség. Annak az ereje süt át potencia-felesleggel vehmes verssorain. A szerbek kis Adyja ül itt előttünk egy ismerős asztaltársaságban. Gy. S. talán elhitte a jóbarátoknak, hogy érnek valamit lapos szellemeskedésű versikéi és most itt olvassa „ország-világ” színe előtt. Ilyen figurák kocsiszámra akadnak felénk is, Vajdaságban. — Délután Jóska Tóso bácsit főzi a strandon, hogy fordítson minket szerbre. A Knjizevne Novineben közölt Kassák-fordításai adták Jósának az elgondolást: ha már Kassákot fordítja, mért ne fordíthatna minket is, jugoszláviai magyarokat is? Tóso bácsi elfoglaltságával menti ki magát, de egy halvány reménysugarat azért hagy számunkra. I. R., a jazz koronázatlan kiskirálya. Meddig kell ez az ember a közönségnek? És mit csinál azután, hogy eladalolta sületlen olasz, angol, spanyol szövegeit, melyeket nem is ért, csak olvassa fonetikus lejegyzett szövegekből. Kavarog körülöttem ez a kvarneri karnevál, valaki kezéért szeretnék nyúlni, mert nehéz ez a szerep, ez a csendes, ismeretlen útitársi szerep... Es valaki derűsen, barátságosan nyújtja felém a kezét. Valaki, aki most érkezett, kissé megkésve, Belgrádból. Sztévo, a fiatal költőtárs, akivel tavaly Zentán épp így üldögéltünk a tiszaparton. Meleg kézszerítésében az is ott van, az a fölfedezés, hogy minden hivatalos kapcsolatnál többet jelent író és író között is, a személyes jóbarátság.

A KÖLTŐNŐ ELKIVÁNKOZIK

Ott voltunk — mi, a titokzatos hármas — majd minden rendezményen, megbeszélésen, csendes, észrevétlen megfigyelőként, s készen arra, hogy bármily jelére a baráti közeledésnek — elmondjuk azt is, kik vagyunk, s mi járatban vagyunk. Úgy éreztük, hogy részünkről több volt mint baráti közeledés már az is, hogy így, hivatalosan is eljöttünk, életjelt adtunk magunkról. „Beleolvadni” társalgásokba — ehhez nem volt sem kedvünk, sem pofánk. Florika, noviszádi ismerősünk azonban, ki otthonosan mozgott itt

éppúgy, mint a számára második anyanyelvet jelentő szerb nyelv kifejezési területein —, nyilván úgy gondolta, hogy elég volt már ebből a mi inkognitónkból, mert azzal az ötlettel jött elő, hogy bemutat bennünket az ismert és szőke belgrádi költőnőnek, sőt megkéri, vacsorázzék társaságunkban. Mindig ilyen agilis volt ez a Florika (most is ott szerepel a könyve majd minden kiadási tervben), s emlékszem, a legutóbbi íróegyesületi közgyűlésen, közmegrökönyödésre, közülünk, vajdasági magyarok közül javasolt valakit az egyesület vezetőségébe, hogy csak úgy kapkodták a fejüket az elvtársak: „ko je to?”, — mintha legalábbis a Tudományos Akadémia közgyűlésén valami egyetemi golyát javasoltak volna az elnöki tisztségre. Elég az hozzá, hogy a szőke és elegáns fővárosi költőnő nemsokára ott ült egy asztalnál a kisebbségekkel, és látható türelmetlenséggel dobolt csipkekesztyűs ujjaival az asztalon, miközben segélykérőn oda-odapillantott a távolabbi asztalnál tivornyázó bohém társaság felé. Mintha félt volna tőlünk, mintha nem érezte volna jól magát. Arra gondoltam, hátha minket is elijesztettek tőle, mint ama jámbor vajdasági festő barátunkat a belgrádi festőkollegáktól a zentai művésztelepen... Azt mesélte valaki ugyanis a Zentán táborozó belgrádi festőknek, hogy jól vigyázzanak, mert a délutáni vonattal megérkezik Szabadkáról X. Y. festő; nehogy ellentmondjanak neki, ha elkezdheti retteget vitáit, s lehetőleg tartásák tőle távol magukat. Persze, ugratás, gonosz tréfa volt az egész, mert közmert dolog, hogy az említett szabadkai magyar festő a légynek sem tud ártani, s közderültség lett abból, ahogy megérkezett valóban és bátorítatlanul, mintha elnézést kérne, amiért él és létezik — bedugta fejét a művésztelep ajtaján. Hát lehet, hogy épp így jártunk mi is a csipkekesztyűs fővárosi költőnő elvtársnővel, aki végül nem állhatta, megkért bennünket, mentsük fel asztaltársaságunktól, s azzal ellibeggett, mint ama földiekkel játszó égi tünemény... Talán várta még, hogy valami köszörületlen csantavéri bugyibicskát menesztünk utána... Mindenesetre szép volt tőle ez a leplezetlen hangulat — és véleménynyilvánítás... Szebb, mintha a testvériség-egység elvének tiszteletben tartásával ott ásított volna velünk éjjelig, hallgatván sikertelen szórakoztatási kísérleteinket.

KÖLTŐK AZ ÓCEÁNJÁRÓN

Igen, költők jártak az óceánjárónak csúfolt „Užice” fedélzetén, s felolvastak – egymásnak, meg a hajóskapitánynak. Annyi költővendég odasereglett ugyanis a fedélzetre, hogy a hajóslegények közül tán egy sem jutott fel. Mindannyiunkat valami káprázatos, tánctermes, valceros Titanic víziója vonzott, amikor vállaltuk a verekedést az állhatatos parti hatóság embereivel, akik csak személyes meghívó ellenében akartak bennünket beengedni a heringes hordók és szardíniás dobozok féltett birodalmába. Veszna Parunnak, az est egyik szereplőjének úgy sikerült bejutnia, hogy valamelyik szakállas zágrábi homo sapiens kölcsönadta neki a meghívóját. Végülis újságírói leleményességünk mentette meg a helyzetet: elszaladtunk mi hárman a parti hatóságokhoz és el is jött velünk személyesen valaki, így aztán ki-ki átjutott a kikötő kapuján. A versek különben a tengeréről és a „messzi városokról” szóltak, azaz csak szóltak volna, de a sok emelődaru, vontató traktor, hajófütty elnyomta a líra nem idekívánczó hangjait. Választóvíz volt ez a prózai, lármás környezet: sokkal kiáltóbb volt a rossz versek hamis hangja, vértelensége, mint a négyfa'as suttogás hangulataiban... Egy óriás emelődaru ott körözött állandóan a felolvasó költő feje fölött, s egyikünk megállapította, hogy bizonyára a költők rossz verseire vár, mikor ragadhatja magasba valamelyik poétát a vaskampójával... Megfigyeltem, Vladikát közelítette meg legjobban, aki úgy állt ott sértetlen költői mivoltának tudatában, mintha elnyelte volna azokat a pálmafákat, amelyekről verseiben zen-

gedezett. Sokért nem adtuk volna, ha láthatunk egy ilyen magasbaemelé-
ses daru-attrakciót egy rúgkapáló költővel. A hajósok különben csak annyi ajándékot készítettek, ahány meghívott költőre számítottak, s be is jelentették, hogy a külföldiek, Luigi és társai, majd postán kapnak valamit... Luigi átszellemülten hallgatta ezt a bejelentést is, mert nem tudta, miről van szó. Így Vučonak volt alkalma jóvátenni az Užice leleményes funkcionáriusának a hülyeségét, és hárman lemondván ajándékukról, a külföldiek is kaptak egy-egy üvegtálat – még az óceánjárón. Másnap kaján derüvel olvastuk a helyi lap tudósításában, hogy a „tengerészek nagy figyelemmel hallgatták az ő életükről szóló verseket, s különösen Veszna Parun költőnő keltette fel érdeklődésüket...” (sic!)

EPILOGUS

Megszámlálhatatlan irodalmi estén és rendezményen vettem részt – mint egy valaki a közönségből és első ízben nyílt így alkalmam látni önmagunkat, akik sosem látjuk önmagunkat, amikor felolvasunk. Láttam sikerükbe belefeledkezőket, gyámoltalanu. dadogókat, fölényesen harsogókat, kisdíakosan skandalókat, alázatosakat, dacosokat, fanatikusokat, s láttam köztük egy-két költőt is. Megdöbbenően hasonlítottak önmagukra és verseikre, – erről ismertem fel őket. Költőnek adhatott-e többet ez a fesztivál ennél a felismerésnél? S annál a jótékony fájánál hozhattam-e többet magammal onnan, a kék tenger partjáról, – annál a fájásnál többet, hogy verseskönyveim nem volt kinek odaajándékoznom.

